

Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

**Dan. Stalii Regulae Philosophicae explicatae & Orationes
aliquot**

Stahl, Daniel

Jenae, 1662

Regula III. Positae causa, ponitur causatum & vice versa

urn:nbn:de:bsz:31-102400

non habent causam formalem, sed ipsæ sunt causæ formales corporum naturalium, aut compositorum per accidens.

VII. Verum quidem esse censemus, quod Philosophus VII. Met. c. IIX. de professio disputat, compositum fieri, non formas, & I. Phys. c. VII. t. 4. τὸ γινώσκον, ait, ἀπὸν αἰεὶ σύνθετον ἐστίν. Unde & in isto capite omnia, quæ sunt, ex materia vel subjecto & forma fieri docet: non tamen simpliciter negari potest, formas quoque suo modo fieri. Educuntur enim per generationem de potentia materiae, & sic cum antea non essent actu, sed potentia solum, in generatione accipiunt esse actu. Quidni igitur fieri quoque dici possent? Ipse Philosophus II. Phys. t. 14. dicit, generationem esse viam ad formam. Quod Averroës explicat ita: quod generatio sit via ad hoc, ut forma fiat. III. Meteor. c. IIV. dicitur terræ motus fieri. VII. Met. c. IIX. dicuntur quædam & arte & causa fieri, ut valetudinem; ut plura alia loca omnittam.

VIII. An autem & creationem rerum agnoverit Philosophus & ex nihilo aliquid à Deo factum esse, vel fieri posse, statuerit, de eo inter Interpretes discrepat, quos, qui vult, videat.

REGULA III.

Positâ causâ, ponitur causatum, &
vice versâ.

I. Positò generante, non ponitur id ipsum,
quod

G 2

quod generatur, propterea, quod id, quod generat, est, id verò, quod generatur, non est. Deum, *ομοδομου* & ædificat, domus, quæ ædificatur, non statim est, cum aliquot mensibus imò unò vel pluribus annis elapsis demùm existat. Non ergò positio causæ infert secum positionem & existentiam effectus. II. Dum media pro consequendò fine ponuntur & adhibentur, finis nondum est, sicut sanitas adhuc desideratur, dum medicamentum æger sumit. E. nec posito causato ponitur causa, cum usus mediocum causarum finis sit.

II. Cum utrumque, tam causam, quam causatum, poni, possit bifariam intelligi, I. in esse absoluto quoad res ipsas, sive quæ causa & effectus denominantur, secundum se. 2. In actu secundo, sive quoad esse causæ & effectus formaliter, facit pro explicatione Regulæ sequentes conclusiones.

III. I. Positæ causæ formaliter, sive in esse causæ, ponitur effectus in esse effectus & vice versa. Et res evidens est: quia poni causam in esse causæ est, eam causare, & effectum poni in esse effectus, est, eum causari vel fieri. At impossibile est aliquid causare, ut non sit aliquid quod causetur, & vice versa, aliquid causari, ut non sit aliquid, quod causet: quemadmodum fieri nequit, ut aliquid calefaciat, nec sit, quod calefaciat, & vice versa. Conclusionem hanc significavit Aristoteles, quando II. Phys. c. III & V. Met. c. II. causam in actu & effectum in actu simul esse dicit, Et verum est

est de ef-
tur II.
sam esse
fuerit, &

IV.

Et vel
sit, vel d
ita intel
nitur ab
ctus det
causam
actu sec
ctu scrib

V. D
mâ, non
etiam d
xima, n
procedi
mota, t
latâ cau
positâ n
spiratio
quit, sec
se est, re
nullis a

VI
tò, nem
tur rem
mo sit, n

quod gene-
 st. Deum
 atur, non
 o vel plu-
 Non ergo
 & existen-
 sequendo
 dum est;
 dicamen-
 nitur cau-
 sit.
 quam cau-
 in esse
 & effectus
 cando, si
 er, facit
 usiones,
 esse cau-
 rsa. Et
 se causa;
 effectus,
 de est ali-
 aufetur,
 aliquid,
 t, ut ali-
 t, & vice
 stoteles
 causam
 t. Et veru
 est

est de effectu & causis sic consideratis, quod habe-
 tur II. Post. t. 56. nempe effectus presentis cau-
 sam esse presentem, ejus, qui infuit, causam, quæ
 fuerit, & futuri futuram.

IV. Quum verò quæstio hic esse possit de effe-
 ctu vel indeterminatè sumptò, quicumque ille,
 sit, vel determinatò, tali scilicet vel tali; conclusio
 ita intelligèda est: *posità causà in actu secundò, po-
 nitur aliquis effectus indeterminatè.* Ut autè effe-
 ctus determinatus sive talis ponatur, necesse est,
 causam poni in determinatò, tali scilicet vel tali
 actu secundò, v. g. non nisi positò homine in a-
 ctu scribendi, scriptura efficitur,

V. Dicunt, effectum poni posità causà proxi-
 màm, non autem posità remotà. Quam ob causam
 etiam demonstratio, cujus medium est causa pro-
 xima, non negativè tantùm, sed & affirmativè
 procedit; illa verò, cujus medium est causa re-
 mota, tantùm negativè, quoniam nimirùm sub-
 lata causà remotà effectus quidem tollitur, sed
 posità non ponitur: ut anima est causa remota re-
 spirationis, si quid animà careat, respirare ne-
 quit, sed si vel maximè animatum sit, non neces-
 se est, respirare, sicut perspicitur in plantis & non
 nullis animalibus.

VI. Vera hæc sunt de effectu determina-
 tò, nempe illo, cujus respectu aliqua causa dici-
 tur remota. Si autem de effectu indeterminatè ser-
 mo sit, non opus est ista distinctione, cum quavis

causâ in actu, vel in esse causæ positâ, ponatur aliquis ejus effectus in esse effectus, vel in fieri; positâ nimirum sic etiâ causa remota, ponitur effectus, quia nulla est causa remota respectu alicujus effectus, quæ non ratione alterius sit proxima. Ea igitur in actu positâ, si non ponitur effectus, cujus ratione dicitur remota, ponitur tamen ille, cujus respectu est proxima.

VII . II. *Posita causâ in esse causæ, non necesse est poni effectû in esse absoluto.* Quæ in instanti producuntur, illa sunt in suo esse absoluto, quando causa eorum ponitur in actu secundo, vel quando fiunt: ut Sole illuminante non potest non esse lumen. At quorum productio vel fieri est successivum, illa non semper sunt in esse absoluto vel facta, etsi causa sit in actu secundo, id quod probat argumentum primum §. I.

IIIX. Sunt, quorum esse est fieri, neque præter fieri aut esse effectus aliud esse absolutam habent, quale quid est motus. Sed quibus in rebus illa duo esse diversa sunt, de iis sermo est in hac II. *Conclus.*

IX. III. *Positô causâ in esse absoluto, nec in esse effectus vel in fieri, nec in esse absoluto, effectum poni necesse est.* Ut etsi sint architectus & fabri, sit, ut non ædificetur domus, ut quando illi dormiunt, ægrotant, aut aliud quid agunt, cum etiam longum tempus abire possit, ut nulla ab ipsis domus extruatur: & accidere potest, ut omnia ædificia extracta ab illis, combusta sint, aut alio modo

pe-

pericri
fuit, ne
posset i
in æter

X. I
natural
absolut
requisit
tem in
positâ
xta Con
luto cu
Etu secu
bus om
rali in
nitur e

XI.

quæ re
tuunt
semper
le semp
nunqu
tem, n
ter res
eri, ut
fornac
bureb
alio m

XL

perierint, ipsis viventibus. Ita Deus ab æternò fuit, nec tamen ab æternò mundus est creatus; & posset is omnes res alias destruere, ipsò manente in æternum.

X. Duo sunt causarum genera, nempe causa naturalis & libera: posita causâ naturali in esse absolutò, & præsentibus omnibus ad agendum requisitis, non potest non poni ejus effectus, saltem in esse effectus, sive in fieri. Et ratio est, quia posita causâ in actu secundò, ponitur effectus, juxta *Concl. I.* Sed posita causâ naturali in esse absoluto cum omnibus requisitis, ponitur etiam in actu secundò, cum non possit non agere, præsentibus omnibus requisitis. Ergò posita causa naturali in esse absoluto cum omnibus requisitis, ponitur effectus in esse effectus, sive in fieri.

XI. Et quia quædam causæ naturales sunt, quæ requisitis suis ad agendum nunquam destituuntur, ideo etiam iis positis, necesse est poni semper effectum necessitate naturæ: ut creato Sole semper aliqua pars mundi est illuminata, & nunquam ignis est, ut non sit calefactio. Dixi autem, *necessitate naturæ*, quia potentiâ divinâ aliter res habere potest; ut posset, virtute divinâ fieri, ut ignis non calefaceret, quemadmodum in fornace Babylonica ignis sanctos viros non comburebat. Deo subtrahente concursum suum, aut alio modo vim ejus ab ipsis propellente.

XII. Causam liberam quod attinet, ea posita

in

in esse absoluto cum omnibus requisitis, potest non poni effectus, quod patet partim ex supra dictis, partim ex natura hujus causæ. Non enim ponitur effectus, & quidem in esse effectus, nisi posita causa in actu secundo. At posita causa libera in esse absoluto cum omnibus requisitis, non necesse est, ut ponatur in actu secundo, quia ejus ratio in hoc consistit, quod positis ad agendum requisitis, possit agere. & non agere. E. posita causa libera in esse absoluto, non necesse est fieri effectus.

XIII. IV. Posito effectu in esse absoluto, nec in esse causæ, nec in esse effectus necesse est poni causam. Prior pars patet experientia. Si enim domus exadificata sit, permanet, architecto & omnibus fabris sublatis. Ex quo & posterior pars evidens est, quia causa nõ potest poni in esse causæ, sive in actu secundo, nisi ponatur in esse absoluto, cum actus secundus esse absoluto causæ fundetur, & ab eo procedat. Si ergo non existente amplius causa in esse absoluto, potest effectus subsistere, necessarid sequitur, eam etiam subsistere, ut causa non sit amplius in actu secundo.

XIV. Conclusiones hæc de causa & effectu in esse absoluto consideratis, exposuit Philosophus *loc. §. III. cit.* hisce verbis: *Quæ (causæ) secundum potentiam dicuntur,* (intelligit causam & effectum secundum esse absolutum, sicut notat etiam Fonseca *l. V. Met. c. II. q. XIII*) *non sem-*

per

per ipsa
adificat

XV.

est. Ad

§. ult. i

ponunt

realis e

tur, ut

nis in e

exercet

esse, in

XVI.

actu sec

ut sit ac

tionem, c

necessa

vel quæ

quæ aliq

finali, fi

dat in de

tequam

potest ut

fas, quæ

externus

aliquid

statim ca

onem sp

ponitur

jus effect

per ipse simul sunt & non sunt. Non enim domus & adificator simul intereunt.

XV. Ad primum argumentum §. I. responsum est. Ad alterum quid dicendum sit, patet ex *Reg. I. §. ult.* nempe, dum media pro consequendo fine ponuntur & adhibentur, finis nondum est in esse realis existentiae. Verum tale esse non requiritur, ut finis sit actu causa: Ponitur tamen tunc finis in esse cognito, in quo causalitatem suam, exercet. Posito ergo effectu, ponitur causa in eo esse, in quo est causa.

XVI. De causa finali: Posito fine, scilicet in actu secundo (ad quod quidem non requiritur, ut sit actu in reru natura, sed sufficit, si sit in intentione, quemadmodum ex *praeced.* patet) non necessarium est, poni aliquem actum externum, vel qui ad executionem pertinet, siquidem, quum aliquis movetur ab aliquo, tanquam a causa finali, fieri potest, ut multum temporis intercedat in deliberatione & electione mediolorum, antequam ad executionem progrediatur, imò fieri potest ut propter difficultatem, vel alias ob causas, quae se in deliberando offerunt, nullus actus externus & nulla executio sequatur: Et sic potest aliquid esse finis, ut vel plane non, vel certe non statim causetur actus externus, & qui ad executionem spectet. Posito vero fine in actu secundo, ponitur necessario aliquis actus internus, qui eius effectus sit, saltem amor ejus, Fieri namque haud

haud potest, quin, quum aliquid ut causa finalis actu movet agens, in agente amor fiais excite- tur. De materia & forma videbimus infra.

REGULA IV.

Negatâ causâ, negatur effectus, & vice versa.

I. Tritô sermone ita: *Sublatâ causâ tollitur effectus.* Nos maluimus dicere: *Negatâ causâ negatur effectus;* non, quod illud verum esse negamus, aut usum ejus improbemus, sed quia angustius esse hoc nostro putamus. Nam *negari est non existere,* sive antea extiterit, sive non; at *tollî* propriè importat *non existere, cum extiterit.* Quomodo enim dici potest tolli, quod non est vel fuit? Rectius autem in illâ generalitate Regulam proponi, inde patet quod continet verbum oppositum verbo regulæ præcedentis, quod est *poni.* *Poni est existere.* Sensus enim est *Existente causâ, existit effectus.* At *non existere* non tantum opponitur *tô tolli,* vel *non existere, cum extiterit;* sed *tô non existere* in comuni, sive extiterit sive non

II. Conclus. I. *Negatâ causâ quoad actum secundum, sive quoad esse causâ, negatur effectus in esse effectus, sive quoad fieri, & vice versâ.* Res manifesta est ex Reg. præc. s. III. *Negari enim causâ in esse causâ, est, eâ non causare, & negari effectû in esse effectus, est, eum non causari vel fieri.* At quando non causat aliquid, nec causatur aliquid & vice versa.

versâ
& V.
Etus in
phi, q
simul
la fun
IX. do

III.
lutum.
fieri, h
ced. C
negatu
causâ
ad esse
absolu
gatâ et
effectus

IV. C
non ne
est, fut

V. C
tum, n
citur e
xistat,
truenc

VI.
tum, n
& vice
necesf
Quod